

7. Typologia regionalnych struktur wydatków na spożycie

7.1. Wprowadzenie

Określenie regionalnego zróżnicowania poziomu spożycia było bardzo ważne z punktu widzenia prowadzonych badań. Za nie mniej ważne uznano także określenie regionalnych typów konsumpcji. Cel ten zrealizowano, prowadząc badania, w których województwa nie były charakteryzowane kwotami wydatkowanymi na poszczególne kategorie wydatków a strukturami wydatków, które określał odsetek kwot przeznaczonych na poszczególne kategorie (np. udział wydatków na żywność, mieszkanie, odzież i obuwie, kulturę i rekreację itp. w ogólnej ich sumie). Przyjęto założenie, że przy różnym poziomie wydatków ich struktury mogą być mniej lub bardziej do siebie podobne.

Wyróżnienie regionalnych typów struktur spożycia przeprowadzono w dwóch etapach. Najpierw określono struktury rdzeniowe, które opisane zostały przez wartości i charakter poszczególnych składowych głównych, a następnie strukturę całościową (przy uwzględnieniu wszystkich 12 kategorii i wzajemnych relacji między nimi), stosując w tym celu analizę skupień.

Jakkolwiek wartości składowych głównych mogłyby stanowić podstawę klasyfikacji o charakterze syntetycznym (np. biorąc pod uwagę wartości dwóch lub trzech pierwszych składowych głównych), to jednak klasyfikację syntetyczną przeprowadzono przy jednoczesnym uwzględnieniu wszystkich 12 cech, wykorzystując jako narzędzie wspomnianą uprzednio wielocechową analizę skupień. Tak jak we wszystkich badaniach, wydzielono 5 klas województw.

Transformacja procentowo wyrażonych cech w składowe główne przebiegła nieco inaczej niż w przypadku analizy poziomu wydatków na poszczególne kategorie, a to dzięki unormowaniu cech w przedziale od 0 do 100 i w związku z tym mniejszej ich wariancji.

7.2. Struktura rdzeniowa spożycia w roku 1999

Wariancja zbioru cech opisujących struktury spożycia w poszczególnych województwach rozkładała się przede wszystkim na 4 pierwsze składowe główne. Na pierwszą składową główną przypadało 35,20% wariancji zbioru cech, na drugą 24,11%, na trzecią 12,45% oraz na czwartą 9,50% (tab. 24).

Analiza współczynników determinacji między składowymi a cechami oryginalnymi (odsetki wydatków ludności na poszczególne kategorie) umożliwiła opisanie

Tabela 24. Wariancja składowych głównych struktury spożycia mieszkańców województw Polski w latach 1999 i 2006

Składowe	1999		2006	
	udział składowej		udział składowej	
	%	% skumulowany	%	% skumulowany
V ₁	35,20	35,20	31,19	31,19
V ₂	24,11	59,31	23,41	54,60
V ₃	12,45	71,78	14,74	69,34
V ₄	9,50	81,35	12,44	81,78

Źródło: Obliczenia własne.

właściwości poszczególnych składowych. I tak składowa V₁ wykazywała najwyższy stopień skorelowania z odsetkiem wydatków na odzież i obuwie ($r^2 = 0,807$) i mieszkanie ($r^2 = 0,674$) oraz w mniejszym stopniu na restauracje i hotele ($r^2 = 0,549$), edukację ($r^2 = 0,429$) i żywność ($r^2 = 0,388$); składowa V₂ z odsetkiem wydatków na rekreację i kulturę ($r^2 = 0,822$), a w mniejszym stopniu na żywność ($r^2 = 0,428$); składowa V₃ z odsetkiem wydatków na transport ($r^2 = 0,562$); składowa V₄ z odsetkiem wydatków na ochronę zdrowia ($r^2 = 0,294$). Generalizując właściwości składowych, przyjąć można, że: pierwsza składowa jest komponentem wydatków egzystencjalno-bytowych, druga – kulturalno-rekreacyjnych, trzecia – transportowych, a czwarta – wydatków na ochronę zdrowia (tab. 25). Te właśnie składowe określają w zasadniczym stopniu strukturę rdzeniową spożycia w 1999 r.

Biorąc pod uwagę wartości dwóch pierwszych składowych głównych, dokonano klasyfikacji województw z punktu widzenia struktury wydatków egzystencjalnych (V₁) oraz wydatków na rekreację i kulturę (V₂).

Wyróżniono po trzy typy rdzeniowych struktur spożycia (ABC), które charakteryzują odpowiednie kombinacje udziałów poszczególnych kategorii wydatków w ogólnej ich sumie. W przypadku pierwszej składowej są to przede wszystkim udziały wydatków na odzież i mieszkanie, a w przypadku drugiej – wydatków na rekreację i kulturę oraz na żywność. Utworzone składowe mają biegunowy charakter co oznacza, że w przypadku pierwszej składowej głównej większemu odsetkowi wydatków w danym województwie na odzież i obuwie generalnie odpowiada niższy udział wydatków na mieszkanie, zaś w przypadku drugiej składowej większemu odsetkowi wydatków na kulturę i rekreację mniejszy odsetek wydatków na żywność (i odwrotnie).

Chcąc uzyskać obraz zróżnicowania województw w tym zakresie, przeprowadzono odpowiednie klasyfikacje.

Biorąc pod uwagę wartości pierwszej składowej głównej, uzyskano następujące typy rdzeniowych struktur spożycia:

Typ A, reprezentowany przez województwa: lubuskie, zachodniopomorskie, śląskie, dolnośląskie i opolskie o stosunkowo małym udziale wydatków na odzież, ale także na mieszkanie i edukację oraz relatywnie większym na mieszkanie i transport.

Typ B, reprezentowany przez województwa: kujawsko-pomorskie, pomorskie, mazowieckie, łódzkie, małopolskie, wielkopolskie i warmińsko-mazurskie, o wyrównanym w przekroju województw udziale poszczególnych kategorii wydatków.

Typ C, reprezentowany przez województwa: lubelskie, podlaskie, podkarpackie i świętokrzyskie, o dużym udziale wydatków na odzież, ale także na żywność i ochronę zdrowia oraz relatywnie małych wydatkach na rekreację i kulturę.

Wymienioną klasyfikację odwzorowano na mapie, uzyskując: 1 region typu A, 2 regiony typu B oraz 1 region typu C struktury konsumpcji określonej w wymiarze pierwszej składowej głównej (ryc. 22). Regiony te reprezentują w zasadzie geograficzne typy konsumpcji Polski zachodniej, Polski wschodniej i Polski północno-centralnej.

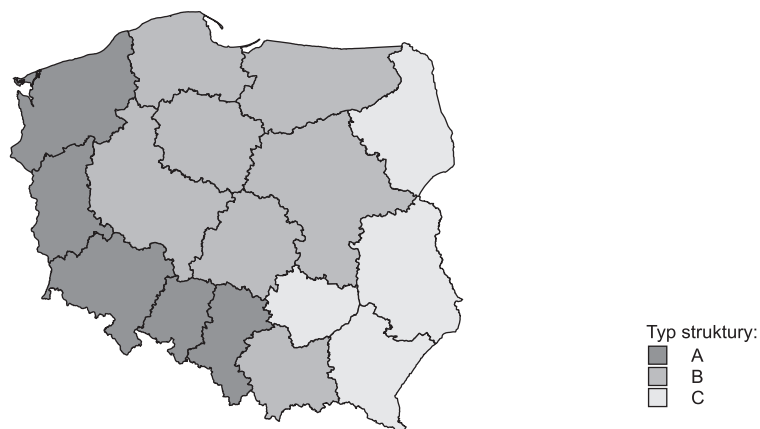
Na podstawie wartości drugiej składowej głównej, zgodnie z przyjętym założeniem, wydzielono trzy typy rdzeniowych struktur spożycia:

Typ A, reprezentowany przez województwa: mazowieckie, łódzkie, śląskie i dolnośląskie, dla którego charakterystyczny jest generalnie duży odsetek wydatków na rekreację i kulturę (także łączność i edukację) oraz mały na żywność (również mniejszy na mieszkanie).

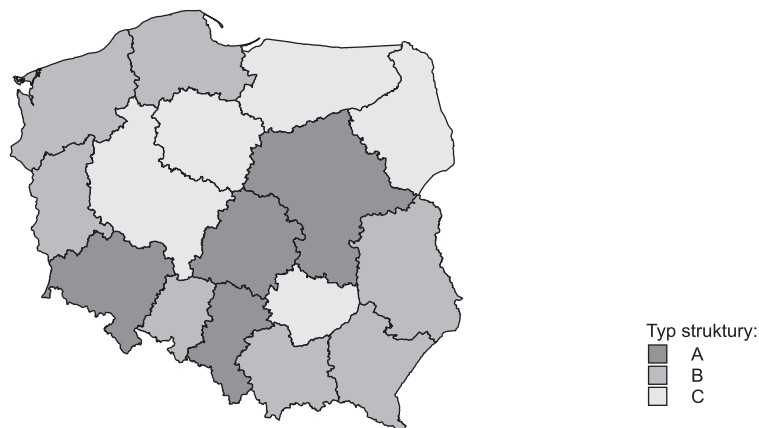
Typ B, reprezentowany przez województwa: lubuskie, zachodniopomorskie, podkarpackie, małopolskie, lubelskie, pomorskie i opolskie, o wyrównanym, zbliżonym do poziomu średniego udziale wydatków na poszczególne kategorie.

Typ C, który reprezentowały województwa: wielkopolskie, świętokrzyskie, kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie i podlaskie, o małych wydatkach na rekreację i kulturę, a także w mniejszym stopniu na edukację, mieszkania oraz restauracje i hotele, przy relatywnie większych wydatkach na żywność oraz na wyposażenie mieszkania, transport i ochronę zdrowia.

Odwzorowanie tej klasyfikacji na mapie doprowadziło do wyróżnienia 7 regionów, w tym 2 typu A, 3 typu B i 2 typu C (ryc. 23). Regiony te układają się generalnie pasmowo, o przebiegu z północnego wschodu na południowy zachód. W tym

Ryc. 22. Struktura spożycia na podstawie składowej głównej V_1 w 1999 r.

Ryc. 23. Struktura spożycia na podstawie składowej głównej V_2 w 1999 r.

przypadku podobny typ struktury konsumpcji charakteryzuje mieszkańców północno-zachodniej i południowo-wschodniej części kraju (por. ryc. 23).

7.3. Struktura rdzeniowa spożycia w roku 2006

Łączna wariancja zbioru 12 cech opisujących regionalne struktury spożycia w istotny sposób rozkładała się na 4 pierwsze składowe główne. Na pierwszą składową główną przypadało 31,19% wariancji zbioru cech, na drugą 23,41%, na trzecią 14,74% oraz na czwartą 12,44% (tab. 24).

Pierwsza składowa główna odwzorowywała przede wszystkim wariancję wydatków na żywność ($r^2 = 0,829$), rekreację i kulturę ($r^2 = 0,819$) oraz na tzw. pozostałe wydatki ($r^2 = 0,681$), druga była komponentem wydatków na ochronę zdrowia ($r^2 = 0,627$), transport ($r^2 = 0,582$) oraz mieszkanie ($r^2 = 0,580$), trzecia wydatków na edukację ($r^2 = 0,602$), a w mniejszym stopniu na wyposażenie mieszkań ($r^2 = 0,383$) i odzież ($r^2 = 0,332$), natomiast czwarta wydatków na hotele, restauracje ($r^2 = 0,376$) i odzież ($r^2 = 0,373$). Wymienione składowe i ich właściwości określają rdzeniową strukturę spożycia. Pierwszą składową nazwać można komponentem wyżywienia, wypoczynku i rozrywki, drugą – wydatków na ochronę zdrowia, transport i mieszkanie, trzecią – wydatków edukacyjnych, a czwartą – wydatków na życie towarzyskie. Podkreślić w tym miejscu należy, że nazwy komponentów mają orientacyjny charakter, co jest przede wszystkim wynikiem złożonej natury składowych i trudności związanych z syntetycznym, prostym i jednoznacznym ich nazwaniem.

Dla roku 2006, podobnie jak dla 1999, wyróżniono po trzy typy rdzeniowych struktur spożycia opisywane przez wyliczone składowe główne.

Na podstawie wartości pierwszej składowej głównej wydzielono trzy następujące typy struktury konsumpcji:

Typ A, reprezentowany przez województwa: mazowieckie, łódzkie, pomorskie i dolnośląskie, które generalnie charakteryzuje relatywnie większy odsetek wydatków na rekreację i kulturę, ale także na łączność, transport, edukację oraz restauracje i hotele, przy mniejszym odsetku wydatków na żywność i mieszkanie.

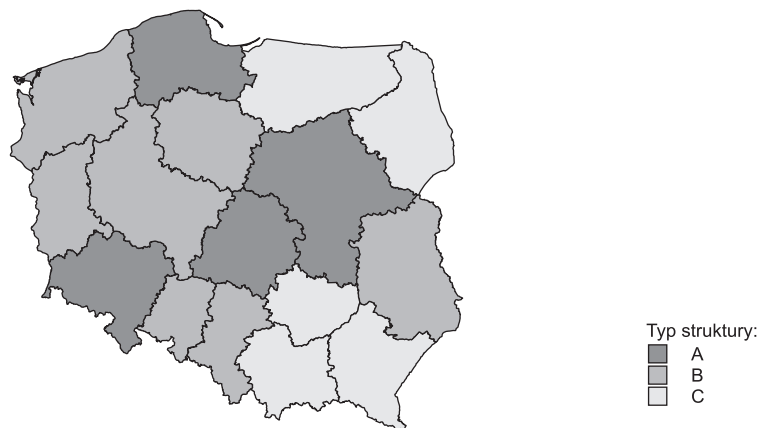
Typ B, reprezentowany przez województwa: opolskie, zachodniopomorskie, wielkopolskie, lubuskie, śląskie, lubelskie oraz kujawsko-pomorskie, o wyrównanych w przekroju 16 województw udziałach wydatków na poszczególne ich kategorie.

Typ C, określony przez struktury spożycia województw: małopolskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego oraz warmińsko-mazurskiego, które to województwa charakteryzuje relatywnie duży udział wydatków na żywność, ale także na wyposażenie mieszkań, transport, odzież i ochronę zdrowia, a relatywnie mniejszy na rekreację i kulturę oraz mieszkania (również na alkohol).

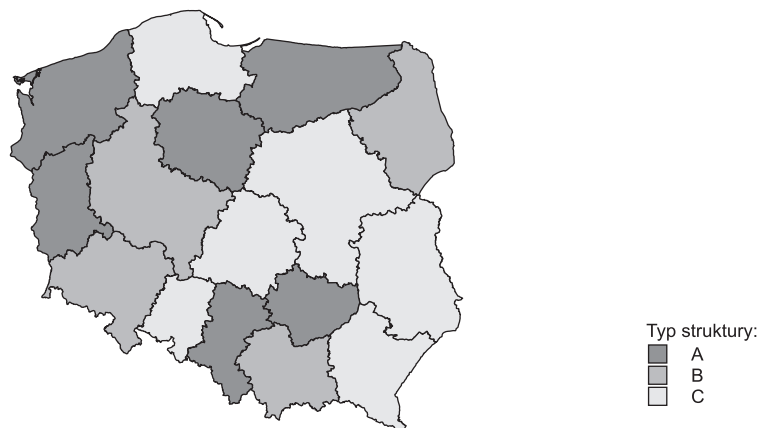
Przedstawiając uzyskaną klasyfikację na mapie, otrzymano 7 regionów podobnej struktury spożycia, tj. 3 regiony typu A, dwa regiony typu B i 2 regiony typu C, z dominacją typu A w centralnej oraz północnej i południowo-zachodniej części kraju, typu B – generalnie w części zachodniej oraz typu C w południowo-wschodniej i północno-wschodniej części kraju (ryc. 24).

Uwzględnienie wartości drugiej składowej głównej przyniosło następującą klasyfikację:

Typ A, reprezentowany przez województwa: warmińsko-mazurskie, śląskie, świętokrzyskie, lubuskie, zachodniopomorskie i kujawsko-pomorskie, które charakteryzuje relatywnie duży odsetek wydatków na mieszkanie, a mały na ochronę zdrowia i transport; typ B, reprezentowany przez województwa: dolnośląskie, małopolskie, wielkopolskie i podlaskie o względnie wyrównanym udziale wydatków na poszczególne ich kategorie oraz typ C, reprezentowany przez województwa: pomorskie, mazowieckie, lubelskie, opolskie, łódzkie i podkarpackie o relatywnie dużym odsetku wydatków na transport, ochronę zdrowia, a małym na mieszkanie.

Ryc. 24. Struktura spożycia na podstawie składowej głównej V_1 w 2006 r.

Ryc. 25. Struktura spożycia na podstawie składowej głównej V_2 w 2006 r.

Przenosząc wyniki tej klasyfikacji na mapę podziału wojewódzkiego, wydzielono 8 regionów zróżnicowanej rdzeniowej struktury konsumpcji, w tym 3 regiony typu A, 3 regiony typu B oraz 2 regiony typu C. Typ A reprezentują województwa północno-zachodniej, północnej oraz południowej części kraju, typ C województwa części środkowo-wschodniej, podczas gdy typ C charakteryzuje znaczny stopień rozproszenia przestrzennego (por. ryc. 25).

7.4. Zmiany struktur rdzeniowych w latach 1999–2006

Mimo stosunkowo niewielkiego przedziału czasowego zauważalna jest jednak różnica właściwości wyodrębnionych struktur rdzeniowych (por. tab. 25, 26). W poszczególnych składowych uwidoczniła się wariancja nieco innych cech, czego efektem są inne klasyfikacje typologiczne województw i inne klasyfikacje przestrzenne (regiony).

Tabela 25. Kwadraty współczynników korelacji między składowymi strukturami spożycia a odsetkiem wydatków ludności na poszczególne kategorie wydatków w 1999 r.

Składowe	Cechy (wydatki na), korelacja (r^2), poziom istotności
V_1	– odzież i obuwie ($r^2 = 0,807$, $\alpha < 0,001$)
	– mieszkanie ($r^2 = 0,674$, $\alpha < 0,001$)
	– hotele i restauracje ($r^2 = 0,549$, $\alpha < 0,01$)
	– edukacja ($r^2 = 0,429$, $\alpha < 0,01$)
V_2	– rekreacja i kultura ($r^2 = 0,822$, $\alpha < 0,001$)
	– żywność ($r^2 = 0,428$, $\alpha < 0,01$)
V_3	– transport ($r^2 = 0,562$, $\alpha < 0,001$)
V_4	– ochrona zdrowia ($r^2 = 0,293$, $\alpha < 0,05$)

Źródło: Obliczenia własne.

Tabela 26. Kwadraty współczynników korelacji między składowymi strukturami spożycia a odsetkiem wydatków ludności na poszczególne kategorie wydatków w 2006 r.

Składowe	Cechy (wydatki na), korelacja (r^2), poziom istotności
V_1	– żywność i napoje bezalkoholowe ($r^2 = 0,829$, $\alpha < 0,001$)
	– rekreacja i kultura ($r^2 = 0,819$, $\alpha < 0,001$)
	– pozostałe towary i usługi ($r^2 = 0,681$, $\alpha < 0,001$)
	– restauracje i hotele ($r^2 = 0,346$, $\alpha < 0,05$)
	– napoje alkoholowe i tytoń ($r^2 = 0,322$, $\alpha < 0,05$)
V_2	– transport ($r^2 = 0,582$, $\alpha < 0,001$)
	– mieszkanie i nośniki energii ($r^2 = 0,580$, $\alpha < 0,001$)
	– zdrowie ($r^2 = 0,627$, $\alpha < 0,05$)
V_3	– edukacja ($r^2 = 0,602$, $\alpha < 0,001$)
	– wyposażenie mieszkań i prowadzenie gospodarstw domowych ($r^2 = 0,383$, $\alpha < 0,05$)
	– odzież i obuwie ($r^2 = 0,332$, $\alpha < 0,05$)
V_4	– restauracje i hotele ($r^2 = 0,376$, $\alpha < 0,05$)
	– odzież i obuwie ($r^2 = 0,373$, $\alpha < 0,05$)

Źródło: Obliczenia własne.

Pierwsza składowa główna, którą w 1999 r. nazwano komponentem wydatków na cele egzystencjalno-bytowe, w 2006 r. przybrała wyraźnie biegunowy charakter, który określili wydatki na żywność oraz rekreację i kulturę. Sytuacja ta oznacza, że w uwzględnianym przedziale czasowym nastąpiła pewna krystalizacja udziału wydatków ludności związanych z zakupem żywności oraz udziałem w rekreacji i kulturze. Różnice między województwami dotyczyły więc zwłaszcza wydatków na cele bytowe i zaspokojenie potrzeb wyższego rzędu. Druga składowa główna, w 1999 r. nazwana komponentem rekreacji i kultury, została w 2006 r. zastąpiona przez składową wydatków na mieszkanie, transport i ochronę zdrowia. Sytuacja ta jest przede wszystkim efektem dalszego postępu w zakresie motoryzacji indywidualnej, wzrostu kosztów zakupu i wynajmu mieszkania oraz coraz powszechniejszego korzystania z usług prywatnej służby zdrowia (wobec złego funkcjonowania publicznego systemu ochrony zdrowia). Składową wydatków na transport z 1999 r. zastąpiła w 2006 r. składowa wydatków na edukację i zakup odzieży, co w pewnym stopniu tłumaczyć można upowszechnianiem się odpłatnej edukacji i wzrostem znaczenia wydatków na transport. Składową wydatków na ochronę zdrowia z 1999 r. zastąpiła natomiast w 2006 r. składowa wydatków na hotele i restauracje, co wskazuje na wzrost różnicującego znaczenia tej ostatniej kategorii wydatków w przekroju województw.

Co się zaś tyczy zmian w przestrzennym rozkładzie wyróżnionych struktur rdzeniowych, to bardziej klarowną sytuację z 1999 r. zastąpiło większe zróżnicowanie obszaru kraju w tym względzie, zwłaszcza w odniesieniu do pierwszej składowej głównej z 1999 r. Struktura przestrzenna w 2006 r. była bardziej zróżnicowana niż w 1999 r. i zarazem bardziej mozaikowata (por. ryc. 22–25). Wydaje się, że pierw-

sza składowa główna dla roku 1999 różnicuje struktury spożycia w nawiązaniu do geograficznie odmiennego modelu konsumpcji, mającego historyczne i kulturowe uwarunkowania, a nie tylko wyznaczone dochodem. Wyraźnie zauważalne są bowiem odmienne struktury spożycia regionów wschodniej i zachodniej części kraju, które rozdziela „pośrednia” struktura województw centralnych (por. ryc. 22). Sytuacja ta zmieniła się w 2006 r., kiedy wystąpiło większe geograficzne zróżnicowanie struktur. Nie bez znaczenia w tym przypadku były inne właściwości pierwszej składowej głównej dla roku 2006. Składową wydatków na cele egzystencjalno-bytowe zastąpiła bowiem biegunowa w swoim charakterze składowa wydatków na żywność oraz rekreację i kulturę (por. tab. 25, 26 oraz ryc. 22–25). Oznacza to, że przy liniowym uporządkowaniu obiektów na podstawie wartości składowej głównej na przeciwległych miejscach znalazły się województwa, w których relatywnie duży udział miały wydatki na żywność oraz na rekreację i kulturę.

7.5. Typologia regionalnych struktur spożycia w roku 1999

Jednym z celów prowadzonych badań było dokonanie regionalnych typologii struktur spożycia dla lat 1999 i 2006. Wprawdzie pewnych informacji w tym zakresie dostarczają uprzednio określone struktury rdzeniowe, jednak na uwadze należy mieć fakt, że dwie pierwsze składowe główne odwzorowują jedynie około 50% wariacji cech opisujących struktury spożycia poszczególnych województw. Chcąc uzyskać obraz zróżnicowania struktur spożycia uwzględniający łączną wariację branych pod uwagę cech struktury, przeprowadzono klasyfikację syntetyczną (por. ryc. 26). W tego rodzaju klasyfikacji uwzględniono wszystkie 12 cech struktury, a przyporządkowanie województw do 5 klas typologicznych przeprowadzono przy wykorzystaniu metody analizy skupień.

Uzyskano następującą klasyfikację typologiczną dla 1999 r.:

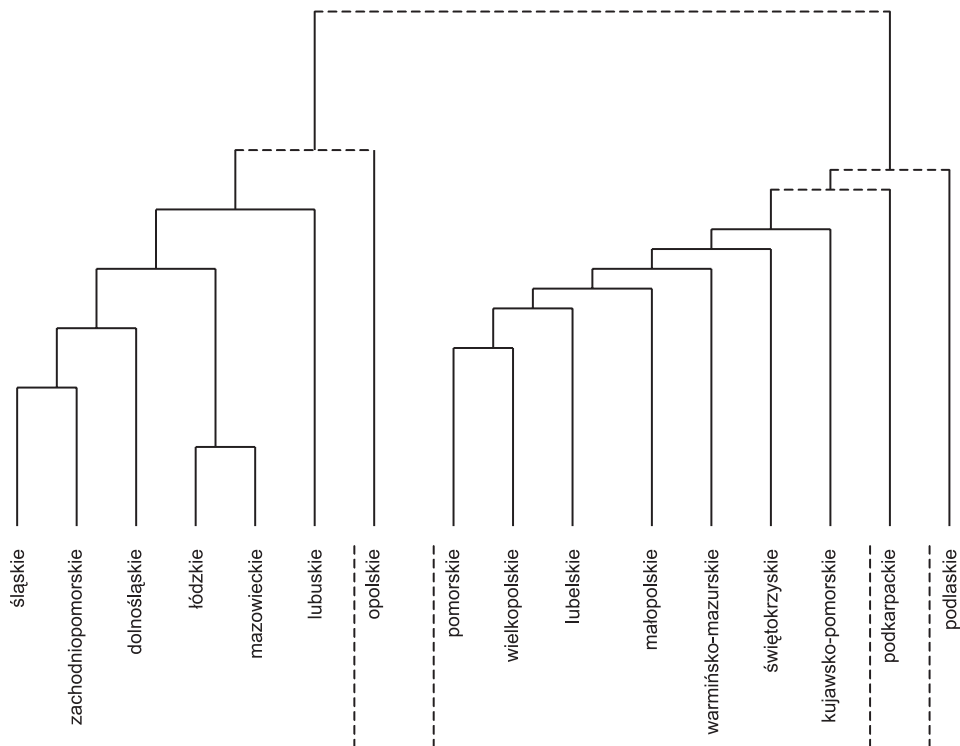
- Typ A: województwa: mazowieckie, lubuskie, łódzkie, dolnośląskie, śląskie i zachodniopomorskie.
- Typ B: województwo opolskie.
- Typ C: województwa: wielkopolskie, pomorskie, lubelskie, małopolskie, warmińsko-mazurskie, świętokrzyskie i kujawsko-pomorskie.
- Typ D: województwo podkarpackie.
- Typ E: województwo podlaskie.

Charakterystyczne właściwości wyróżnionych struktur spożycia przedstawione zostały w tabeli 27. W tym miejscu należy jednak podkreślić, że kryterium klasyfikacji, na podstawie którego wydzielono klasy typologiczne, uwzględniało kombinację wszystkich branych pod uwagę cech, aczkolwiek w większym lub mniejszym stopniu (stosownie do ich wariacji). Stąd też opis właściwości wyodrębnionych klas typologicznych zawarty w tabeli 27 ma charakter zgeneralizowany.

Odwzorowanie otrzymanej klasyfikacji na mapie doprowadziło do wydzielenia 7 regionów o podobnej strukturze spożycia, w tym w ramach typu A – 2 regionów, typu B – 1, typu C – 2 regionów, typu D – 1 i typu E – 1 regionu. Generalnie domi-

nuje typ A, zwłaszcza w zachodniej i centralnej, oraz typ C w północnej i południowo-wschodniej części kraju (ryc. 27).

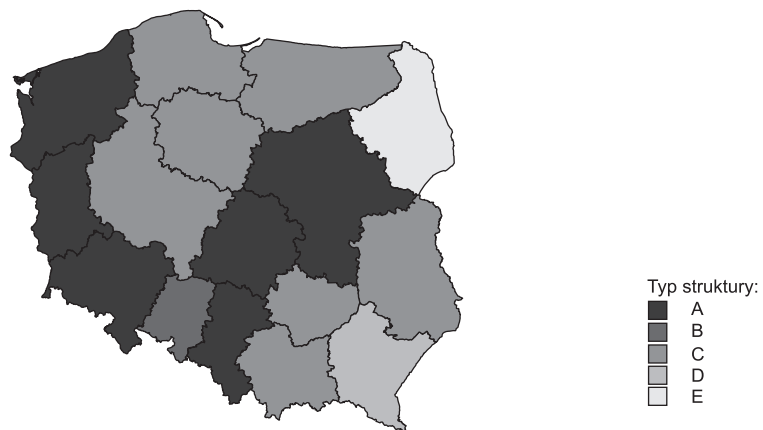

Ryc. 26. Podobieństwo województw ze względu na strukturę spożycia w 1999 r.

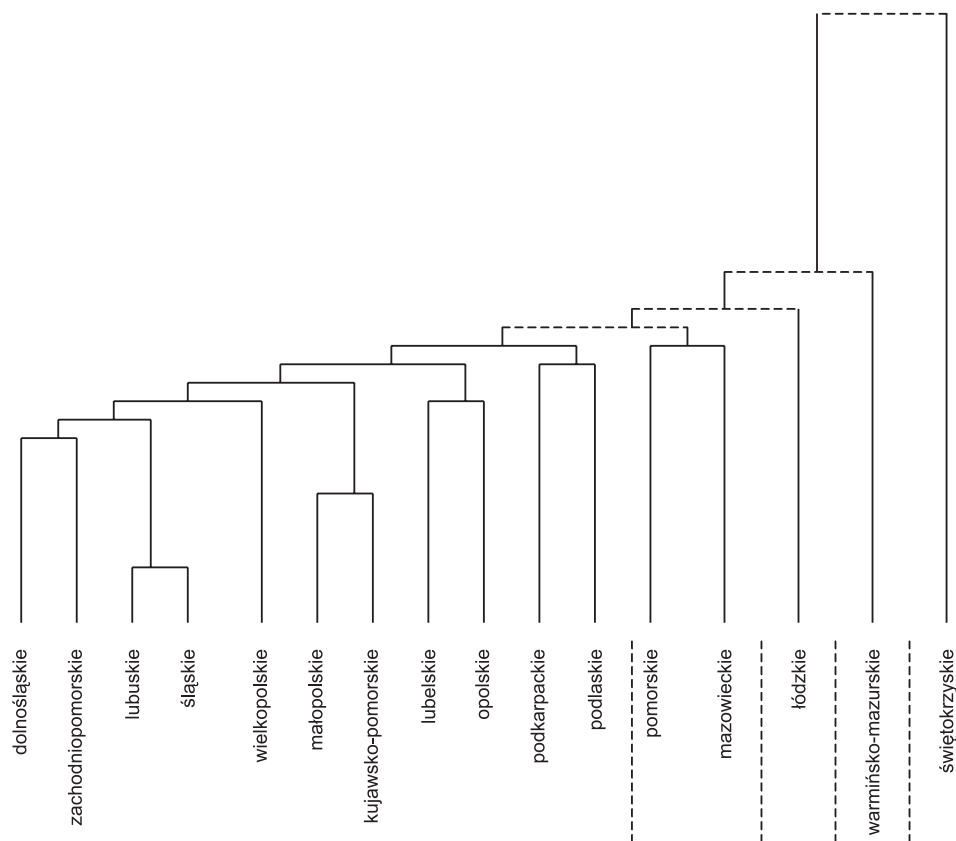
Tabela 27. Właściwości wydzielonych typów struktury konsumpcji w 1999 r.

Typ struktury	Mały udział wydatków na	Duży udział wydatków na
A	żywność	kultura i rekreacja
	mieszkanie	łąčność
	wyposażenie i utrzymanie mieszkania	edukacja
B	edukacja	wyposażenie i utrzymanie mieszkania restauracje i hotele
C	żywność	transport
	odzież i obuwie	rekreacja i kultura
D	mieszkanie	żywność
E	alkohol i wyroby tytoniowe	odzież i obuwie
	łąčność	ochrona zdrowia
		transport

Źródło: Opracowanie własne.

Ryc. 27. Typologia struktury spożycia w 1999 r. (ujęcie syntetyczne)

Ryc. 28. Podobieństwo województw ze względu na strukturę spożycia w 2006 r.

7.6. Typologia regionalnych struktur spożycia w roku 2006

Podobnie jak to miało miejsce w odniesieniu do roku 1999, tak i dla sytuacji z roku 2006 przeprowadzono klasyfikację w celu wydzielenia 5 regionalnych typów struktur spożycia (por. ryc. 28).

Uzyskano następującą klasyfikację typologiczną:

- Typ A: województwa: mazowieckie i pomorskie.
- Typ B: województwo łódzkie.
- Typ C: województwa: lubelskie, podkarpackie, małopolskie, podlaskie, opolskie, wielkopolskie, dolnośląskie, lubuskie, zachodnio-pomorskie, kujawsko-pomorskie i śląskie.
- Typ D: województwo warmińsko-mazurskie.
- Typ E: województwo świętokrzyskie.

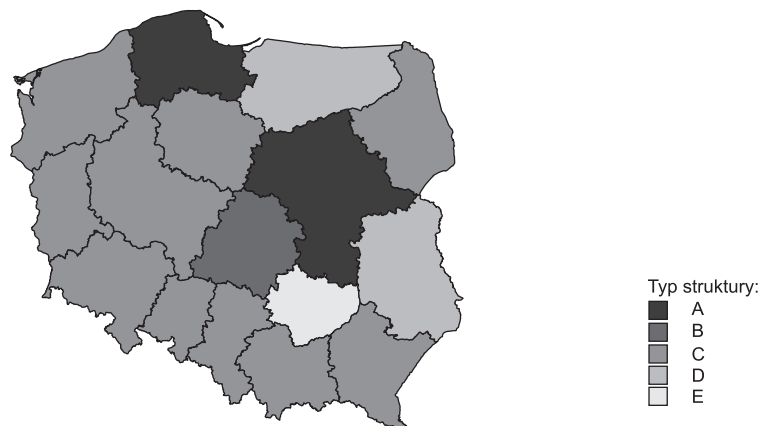
Właściwości wydzielonych typów struktury konsumpcji przedstawione zostały w tabeli 28. Podobnie jak w odniesieniu do 1999 r., opis właściwości wydzielonych klas typologicznych zawarty w tej tabeli ma charakter zgeneralizowany, co w ujęciu wielocechowym jest sytuacją normalną.

Odwzorowanie klasyfikacji na mapie doprowadziło do wydzielenia 6 regionów podobnej strukturze spożycia, w tym 2 w ramach typu A, 1 w ramach typu B, 1 bardzo dużego w ramach typu C, 1 w ramach typu D i 1 w ramach typu E. Charakterystyczną cechą sytuacji przestrzennej w 2006 r. jest ujednoczenie struktury spożycia województw Polski zachodniej, południowej i wschodniej, przy dużym zróżnicowaniu

Tabela 28. Właściwości wydzielonych typów struktury konsumpcji w 2006 r.

Typ struktury	Mały udział wydatków na	Duży udział wydatków na
A	żywność mieszkanie	rekreacja i kultura
		łączność edukacja zdrowie transport
B	zbliżony do średniego udział wydatków	zbliżony do średniego udział wydatków
C	zdrowie	odzież i obuwie
	transport rekreacja i kultura	żywność mieszkanie
D	alkohol i wyroby tytoniowe	wyposażenie i utrzymanie mieszkania
	rekreacja i kultura pozostałe towary i usługi	zdrowie transport żywność
E	wyposażenie i utrzymanie mieszkania	odzież i obuwie
	transport rekreacja i kultura	żywność mieszkanie

Źródło: Opracowanie własne.

Ryc. 29. Typologia struktury spożycia w 2006 r. (ujęcie syntetyczne)

waniu typologicznym w Polsce centralnej i północnej (ryc. 29). Oznacza to wykształcanie się pewnego uniwersalnego typu struktury spożycia, zbliżonej do tej, na jaką wskazują średnie wartości krajowe.

7.7. Zmiany regionalnych typów struktur spożycia w latach 1999–2006

Interpretacja zmian regionalnych struktur spożycia jest rzeczą trudną ze wspomnianego już powodu, a mianowicie tego, że właściwości poszczególnych klas określone zostały przez odpowiednie kombinacje cech. Nie było w zasadzie wiarygodnej podstawy do tego, aby próbować, dla przyjętych przedziałów czasowych, kojarzyć ze sobą wydzielone klasy typologiczne. Trzeba bowiem pamiętać, że klasy typologiczne zmieniły swój charakter, jeśli brać pod uwagę ich właściwości (wyrażone wartościami poszczególnych zmiennych). Nazywając wydzielone w 2006 r. klasy typologiczne, zastosowano klasyfikację typologiczną z roku 1999; starano się dopasować (do siebie) nazwy klas nie tyle na podstawie właściwości województw wchodzących w skład danej klasy (zmieniających się), ile raczej z punktu widzenia województw wchodzących w skład danej klasy oraz zmian, jakie się dokonały w roku 2006 w stosunku do 1999.

Zmiany regionalnych struktur spożycia polegały przede wszystkim na procesie unifikacji struktur spożycia, o czym świadczy zwiększanie się liczby województw reprezentujących typ C struktury spożycia (z 7 w 1999 do 11 w 2006), głównie kosztem typu A (6 województw w roku 1999 i 2 w roku 2006). Typ konsumpcji A z roku 1999 można nazwać konsumpcją obszarów zurbanizowanych – i charakterystyczny w tym roku (1999) dla 6 województw, stał się w zasadzie unikatowy w roku 2006 (tylko 2 województwa). Typ C struktury konsumpcji, o charakterze uniwersalnym, upowszechnił się niemal w całej Polsce. Indywidualność struktury spożycia wykazywały jedynie w 1999 r. województwa: opolskie, podkarpackie i podla-

skie, natomiast w roku 2006 – łódzkie, warmińsko-mazurskie i świętokrzyskie (por. ryc. 27, 29). Należy w tym miejscu jeszcze raz podkreślić, że opisywana i oceniana jest relatywnie określona struktura spożycia, a nie jej poziom, choć ten, zależny od dochodów ludności, ma niewątpliwie wpływ na tę strukturę. Chcąc jednak, choć w sposób bardzo ogólny, odnieść się do tego rodzaju zależności, typ A struktury spożycia w roku 1999 nazwać można strukturą spożycia regionów bogatszych, typ B – regionu raczej bogatego (opolskie), typ C – regionów średniozamożnych, natomiast D i E – regionów biedniejszych. Podobnie określić można struktury konsumpcji w 2006 r. z tą różnicą, że kosztem regionów bogatszych i biedniejszych upowszechnił się model struktury konsumpcji regionów średniozamożnych (por. ryc. 27, 29). Szczegółowych informacji o zmianie struktur spożycia dostarczają jednak przede wszystkim pełne dane na temat tych struktur (por. tab. 18, 19).

Próbując wskazać czynniki mające wpływ na poziom konsumpcji przyjęto, że poziom spożycia określony jest przez dochód będący w dyspozycji gospodarstwa domowego. Uzyskując rachunkowe potwierdzenie tej zależności (wyliczone istotne współczynniki korelacji) przyjęto zatem, że struktura spożycia jest wypadkową poziomu dochodów. Otóż tego rodzaju zależności nie w pełni potwierdziły dokonane dla struktur rdzeniowych konsumpcji obliczenia współczynników korelacji pomiędzy poziomem dochodów a wartościami dwóch pierwszych składowych głównych.

Dla 1999 r. współczynniki korelacji pomiędzy dochodem ludności a składowymi przyjmowały następujące wartości: $r_{d,v1} = 0,5822$ i $r_{d,v2} = -0,7927$, a dla roku 2006 odpowiednio: $r_{d,v1} = 0,7800$ i $r_{d,v2} = 0,1180$. Oznacza to, że poziom dochodów ma pewien wpływ na rdzeniowe struktury spożycia opisane wartościami pierwszych składowych głównych. Można więc przyjąć, że rdzeniowe struktury spożycia wyrażone ilościowo wartością pierwszej składowej głównej są w pewnym sensie związane z poziomem dochodów w większym stopniu w roku 2006 niż w 1999. Prawidłowości tej nie potwierdzają w pełni relacje poziomu dochodów i wartości drugiej składowej głównej, zwłaszcza w odniesieniu do 2006 r. Ujemna, chociaż dość silna korelacja poziomu dochodów i składowej V_2 dla 1999 r. wskazuje wprawdzie na pewien związek między poziomem dochodów a strukturą spożycia (opisaną wartościami tej składowej), ale o charakterze odwrotnie proporcjonalnym. Stwierdzone związki trudno jednak wyjaśnić choćby z tego względu, że wyprobowane z wartości procentowych składowe główne, choć w odniesieniu do poszczególnych województw przyjmują, co jest oczywiste, wymiar ilościowy, to jednak mają w gruncie rzeczy jakościowy charakter, podczas gdy cecha poziomu dochodu na mieszkańca ma charakter wybitnie ilościowy. Tak więc ostatecznie przyjąć należy, że strukturę spożycia i jej regionalne zróżnicowanie określa w pewnym stopniu poziom dochodów, jednak dużą rolę w tym zakresie odgrywają różne wzorce kulturowe zachowań konsumenckich, warunkowane prawdopodobnie nie tylko względami ekonomicznymi, ale także historycznymi i geograficznymi.